

LBRIS

We know
books

Editor: Nicoleta Popescu
Copertă: Andrei Gamarț
Tehnoredactare: Florența Sava
Corectură: Dușa Udrea

Toate drepturile rezervate Editurii Prestige

Copyright © 2026 Editura Prestige

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NEGRUZZI, COSTACHE

Alexandru Lapușneanul/Costache Negruzzi. - Pantelimon:
Prestige, 2026
ISBN 978-630-332-223-0

821.135.1

TOATE DREPTURILE, REZERVATE!

Este interzisă reproducerea totală sau
parțială a textelor fără acordul în scris al editurii, cu excepția
citadelor scurte, mai mici de 100 de cuvinte, necesare pentru
recenzii sau pentru referințe.

Tel.: 0732.55.88.33
www.edituraprestige.ro
www.facebook.com/edituraprestigeoficial

Costache Negruzzi

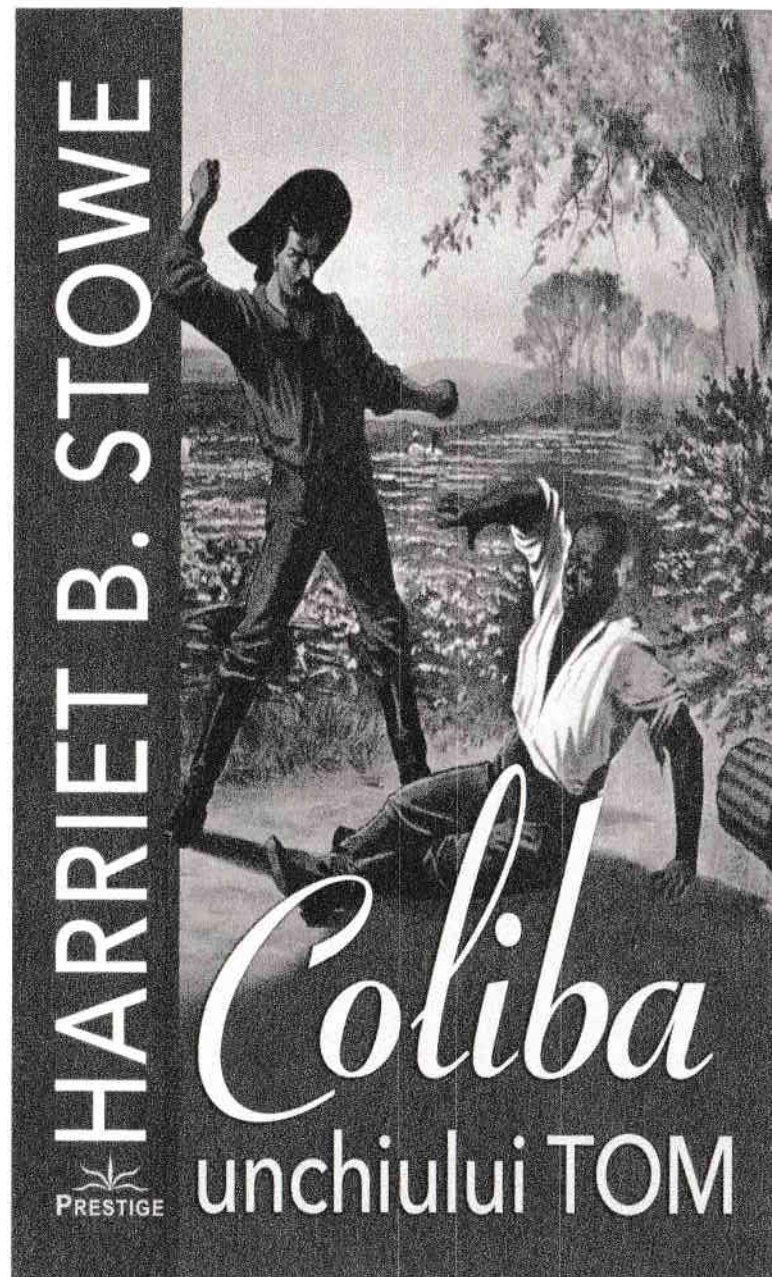
Alexandru Lapușneanul

PRESTIGE
București - 2026

CUPRINS

<i>BIOGRAFIE</i>	5
I. FRAGMENTE ISTORICE	5
Alexandru Lăpușneanul	5
Aprodul Purice	36
Sobieski și românii	56
Regele Poloniei și domnul Moldaviei	64
Cântec vechi	68
II. AMINTIRI DIN JUNETE	74
Cum am învățat românește	74
Toderică	86
III. NEGRU PE ALB	
(SCRISORI LA UN PRIETEN)	98
Scrisoarea II (Rețetă)	98
Scrisoarea IV (Un poet necunoscut)	101
Scrisoarea V (Iepurărie)	109
Scrisoarea VI (Catacombele M. Neamțu)	110
Scrisoarea VII (Calipso)	114
Scrisoarea IX (Fiziologia provincialului)	117
Scrisoarea XI (Amintire funebră)	121
Scrisoarea XII (Păcală și Tândală)	123

Scrisoarea XIV (Critică)	128
Scrisoarea XVI (Critică)	132
Scrisoarea XVII (Critică)	134
Scrisoarea XVIII (Slavonisme)	137
Scrisoarea XIX (Ochire retrospectivă)	140
Scrisoarea XXII (Istoria unei plăcinte)	148
Scrisoarea XXIII (<i>H tan È ÉpÈ tan</i>) – Cu el sau pe el)	152
Scrisoarea XXIV (Un vis)	155
Scrisoarea XXV (Omul de țeară)	160
Scrisoarea XXVI (Proprietate păgubitoare)	165
Scrisoarea XXVII (Un proșes de la 1826)	168
Scrisoarea XXVIII (Pelerinagiu)	170
IV. ALTE SCRIERI	183
Meșterul orb	183
REFERINȚE CRITICE	189

- 1857 – Apare volumul *Păcatele tinereților*, care cuprinde toate scrierile lui Negruzzi grupate în patru cicluri:
  - I. *Amintiri din junețe (Cum am învățat românește, Zoe, O alergare de cai)*;
  - II. *Fragmente istorice (Aprodul Purice, Alexandru Lăpușneanul, Sobieski și românii, Regele Poloniei și domnul Moldovei)*;
  - III. *Neghină și Pălămidă (Cârlanii, Muza de la Burdujeni)*;
  - IV. *Negru pe alb (Scrisori de la un prieten)*.
- 1862 – În revista *Din Moldova* apar *Studii asupra limbii române*.
- 1866 – La înființarea Societății Academice Române este numit membru al acesteia.
- 1868 – C. Negruzzi moare la Iași, fiind înmormântat la moșia sa, Trifești.

I. FRAGMENTE ISTORICE

ALEXANDRU LĂPUȘNEANUL

1564-1569

1

De voi nu mă vreți, eu vă vreu...

Iacov Eraclid, poreclit Despotul, perise ucis de buzduganul lui Ștefan Tomșa, care acum cârmuia țara, dar Alexandru Lăpușneanul, după înfrângerea sa în două rânduri de oștile Despotului, fugind la Constantinopol, izbutise a lua oști și se înturna acum să izgonească pre răpitorul Tomșa și să-și ia scaunul, pe care nu l-ar fi pierdut de n-ar fi fost vândut de boieri. Intrase în Moldavia, întovărășit de șapte mii de spahii și de vreo trei mii oaste de strânsură. Însă, pe lângă aceste, avea porunci împărătești către hanul tatarilor nogai, ca să-i deie oricât ajutor de oaste va cere.

Lăpușneanul mergea alături cu vornicul Bogdan, amândoi călări pe armasari turcești și înarmați din cap până în picioare.

— Ce socoți, Bogdane, zise după puțină tăcere, izbândi-vom oare?

— Să nu te îndoiești, măria-ta, răspunse curtezanul, țara geme subț asuprirea Tomșei. Oastea toată se va supune cum i se va făgădui mai mare simbrie. Boierii, câți i-au mai lăsat vii, numai frica morții îi mai ține, dar, cum vor vedea că măria-ta vii cu putere, îndată vor alerga și-l vor lăsa.

— Să deie Dumnezeu să n-aib' nevoie a face ceea ce au făcut Mircea-vodă la munteni; dar ți-am mai spus, eu îi cunosc pre boierii noștri, căci am trăit cu dânșii.

— Aceasta rămâne la înalta înțelepciune a măriei-tale.

Vorbind așa, au ajuns aproape de Tecuci, unde poposiră la o dumbravă.

— Doamne, zise un aprod apropiindu-se, niște boieri sosind acum cer voie să se înfățișeze la măria-ta.

— Vie, răspunse Alexandru.

Curând intrară, sub cortul unde el ședea încongiurat de boierii și căpitanii săi, patru boieri, din care doi mai bătrâni, iar doi juni. Aceștia erau vornicul Moțoc, postelnicul Veveriță, spatarul Spancioc și Stroici.

Apropiindu-se de Alexandru-vodă, se închinară până la pământ, fără a-i săruta poala, după obicei.

— Bine-ați venit, boieri! zise acesta silindu-se a zâmbi.

— Să fii măria-ta sănătos! răspunseră boierii.

— Am auzit, urmă Alexandru, de bântuirile țării și am venit s-o mântui; știu că țara m-așteaptă cu bucurie.

— Să nu bănuiești, măria-ta, zise Moțoc, țara este liniștită și poate că măria-ta ai auzit lucrurile precum nu sunt; căci așa este obiceiul norodului nostru, să facă din fânțar armasar. Pentru aceea obștia ne-au trimis pre noi să-ți spunem

că norodul nu te vrea, nici te iubește și măria-ta să te întorci înapoi ca...

— De voi nu mă vreți, eu vă vreau, răspunse Lăpușneanul, a cărui ochi scântieră ca un fulger, și, de voi nu mă iubiți, eu vă iubesc pre voi, și voi merge ori cu voia, ori fără voia voastră. Să mă-ntorc? Mai degrabă-și va întoarce Dunărea cursul îndărăpt. A! Nu mă vrea țara? Nu mă vreți voi, cum înțeleg?¹

— Solului nu i se taie capul, zise Spancioc; noi suntem datori a-ți spune adevărul. Boierii sunt hotărâți a pribegi la unguri, la Ieși și la munteni, pe unde au toți rude și prieteni. Vor veni cu oști streine și vai de biata țară când vom avea războaie între noi, și poate și măriei-tale nu-i va fi bine, pentru că domnul Ștefan Tomșa...

— Tomșa! El te-au învățat a vorbi cu atâta dârzenie? Nu știu cine mă oprește să nu-ți sfârm măselele din gură cu buzduganul acesta, zise apucând măciuca de arme din mâna lui Bogdan. Ticălosul acel de Tomșa v-au învățat...?

— Ticălos nu poate fi acel ce s-au învrednicit a se numi unșul lui Dumnezeu, zise Veveriță.

— Au doar nu sunt și eu unșul lui Dumnezeu? Au doar nu mi-ați jurat și mie credință, când eram numai stolnicul Petre? Nu m-ați ales voi? Cum au fost oblăduirea mea? Ce sânge am vărsat? Care s-au întors de la ușa mea, fără să câștigate dreptate și mângâiere? Și însă acum nu mă vreți, nu mă iubiți? Ha! ha! ha!

Râdea; mușchii i se suceau în râsul acesta, și ochii lui hojma² clipeau.

1. Miron Costin (n.a.). Despre domnia lui Alexandru Lăpușneanul scrie însă Grigore Ureche.

2. *Hojma* – mereu, neîncetat.

— Cu voia mării-tale, zise Stroici, vedem că moșia³ noastră a să cadă de isnoavă⁴ în călcarea păgânilor. Când astă negură de turci va prăda și va pustii țara, pe ce vei domni măria-ta?

— Și cu ce vei sătura lăcomia acestor cete de păgâni ce aduci cu măria-ta? adăogi Spancioc.

— Cu averile voastre, nu cu banii țăranilor pre care-i jupuiți voi. Voi mulgeți laptele țării, dar au venit vremea să vă mulg și eu pre voi. Destul, boieri! Întoarceți-vă și spuneți celui ce v-au trimis ca să se ferească să nu dau peste el, de nu vrea să fac din ciolanile lui surle și din pielea lui căptușeală dobelor mele.

Boierii ieșiră mânăniți; Moțoc rămase.

— Ce-ai rămas? întrebă Lăpușneanul.

— Doamne! Doamne! zise Moțoc, căzând în genunchi, nu ne pedepsi pre noi după fărădelegile noastre! Adă-ți aminte că ești pământean⁵, adă-ți aminte de zisa Scripturei și iartă greșiților tăi! Cruță pre biata țară. Doamne, sloboade oștile aceste de păgâni; vină numai cu câți moldoveni ai pe lângă măria-ta, și noi chizeșluim⁶ că un fir de păr nu se va clăti din capul înălțimei-tale; și de-ți vor trebui oști, ne vom înarma noi cu femei și copii, vom rădica țara în picioare, vom rădica slugile și vecinii noștri. Încredi-te în noi!

— Să mă-ncred în voi! zise Lăpușneanul înțelegând planul lor. Pesemne gândești că eu nu știu zicătoarea⁷ moldovenească: „Lupul părul schimbă, iar năravul ba“?

3. Patria (n.a.).

4. *De isnoavă* – iarăși.

5. Patriot (n.a.).

6. *A chizeșlui (a chezășui)* – a garanta.

7. Proverbul (n.a.).

Pesemne nu vă cunosc eu, și pre tine mai vârtos? Nu știu, că, fiind mai mare peste oștile mele, cum ai văzut că m-au biruit, m-ai lăsat? Veveriță îmi este vechi dușman, dar încai niciodată nu s-au ascuns; Spancioc este încă tânăr, în inima lui este iubire de moșie; îmi place a privi sumeția lui, pre care nu se silește a o tăinui. Stroici este un copil, care nu cunoaște încă pre oameni, nu știe ce este îmbunarea și minciuna; lui i se par că toate paserile ce zboară se mănâncă. Dar tu, Moțoc? învechit în zile rele, deprins a te ciocoi la toți domnii, ai vândut pre Despot, m-ai vândut și pre mine, vei vinde și pre Tomșa; spune-mi, n-aș fi un nătărău de frunte, când m-aș încrede în tine? Eu te iert însă, c-ai îndrăznit a crede că iar mă vei putea înșela, și îți făgăduiesc că sabia mea nu se va mânji în sângele tău; te voi cruța, căci îmi ești trebuitor, ca să mă mai ușurezi de blăstemurile norodului. Sunt alți trântori de care trebuie curățit stupul.

Moțoc îi sărută mâna, asemenea cânelui care, în loc să mușce, linge mâna care-l bate. El era mulțămit de făgăduința ce câștigase; știa că Alexandru-vodă o să aibă nevoie de un intrigant precum era el. Deputații erau porunciți de Tomșa ca, neputând înturna pre Lăpușneanul din cale, să-și urmeze drumul la Constantinopol, unde, prin jalobe⁸ și dare de bani, să mijlocească mazilia⁹ lui. Dar, văzând că el venea cu însăși învoirea Porții, pe de alta, sfiindu-se a se întoarce fără nicio ispravă la Tomșa, cerură voie să rămâie a-l întovărăși. Acesta era planul lui Moțoc ca să se poată lipi de Lăpușneanul. Voia li se dete.

8. *Jalobă (jalbă)* – plângere, reclamație.

9. *Mazilie* – mazilire, detronare, destituire.

2

Ai să dai samă, doamnă!...

Tomșa, nesimțindu-se în stare a se împotrivi, fugise în Valahia, și Lăpușneanul nu întâlnise nicio împiedicare în drumul său. Norodul pre-tutindene îl întâmpina cu bucurie și nădejde, aducându-și aminte de întâia lui domnie, în care el nu avusese vreme a-și dezvăli urâtul caracter.

Boierii însă tremurau. Ei aveau două mari cuvinte¹⁰ a fi îngrijiți; știau că norodul îi urăște și pre domn că nu-i iubește.

Îndată ce sosise, Lăpușneanul porunci să împle cu lemne toate cetățile Moldaviei, afară de Hotin, și le arse, vrând să strice prin aceasta azilul nemulțămiiților; carii de multe ori, subt adăpostul zidurilor acestora, urzeau comploturi și ațâțau revolte. Ca să sece influența boierilor și să stârpească cuiburile feudalității, îi despoia de averi sub feluri de pretexte, lipsindu-i cu chipul acesta de singurul mijloc cu care puteau ademeni și corumpe pre norod.

Dar, nesocotind de ajuns planul acesta, îi omora din când în când. La cea mai mică greșală dregătorească, la cea mai mică plângere ce i s-arăta, capul vinovatului se spânzura în poarta curții, cu o țidulă vestitoare greșalei lui, adevărate sau plăsmuite, și el nu apucă să putrezească, când alt cap îi lua locul.

10. *Cuvânt* – aici cu sens de motiv, cauză, justificare.

Nime nu îndrăznea a grăi împotriva lui, cu cât mai vârtos a lucra ceva. O gvarde numeroasă de lefegii albanezi, șerbi, unguri, izgoniți pentru relele lor fapte își aflaseră scăpare lângă Alexandru, care, plătindu-i bine, îi avea hărăziți¹¹; iar oștile moldovene, sub căpitani creature a lui, le ținea pe margineni; slobozind însă pre ostași pe la casele lor le mărginise în puțin număr.

Întru o zi el se primbla singur prin sala palatului domnesc. Avusese o lungă vorbă cu Moțoc, care intrase iar în favor și care ieșea, după ce îi înfățosase planul unei nouă contribuții. Se părea neastâmpărat, vorbea singur și se cunoștea că meditează vreo nouă moarte, vreo nouă daună, când o ușă lăturalnică, deschizându-se, lăsă să intre doamna Ruxanda.

La moartea părintelui ei, bunului Petru Rareș, care, zice hronica, cu multă jale și mahniciune a tuturor s-au îngropat în sf. monastire Probota, zidită de el, Ruxanda rămăsese, în fragedă vârstă, sub tuturatul¹² a doi frați mai mari, Iliăș și Ștefan. Iliăș, urmând în tronul părintelui său, după o scurtă și desfrânată domnie, se duse la Constantinopol, unde îmbrătoșă mahometismul, și în locul lui se sui pe tron Ștefan. Acesta fu mai rău decât fratele său; începu a sili pe străini și pre catolici a-și lepăda religea, și multe familii bogate ce locuiseră în țară pribegiră din pricina aceasta, aducând sărăcie pământului și cădere negoțului. Boierii, care, cei mai mulți era încuscriți cu polonii și cu ungurii, se supărară și, corăspunzându-se cu boierii pribegi, hotărâră peirea lui. Poate ar fi mai întârziat a-și pune în lucrare planul, dacă

11. *Hărăzit* – cu sensul de devotat.

12. *Tuturat (tutorat)* – tutelă, ocrotirea și administrarea intereselor unui minor.